

סוד הצלחתה של שרה שנירר

"שיויתי ה' לנגדי תמיד" "למנות ימינו כן הודע" "עבדו את ה' בשמחה" "בית יעקב לכו ונלכה"

פסוקים אלו היו תלויים על כתלי בתי הספר "בית יעקב" בפולניה. מאות בתי ספר כאלה היו בכל רחבי המדינה הזאת, בה חיו שלושה מליון יהודים, בעיר הגדולה ובעיירה הקטנה והנדחה, ובכל כתר וכתה נתקלת בפסוקים בהכנסך לתוכם ונמצאת מוקף בהם. הם היו משקיפים עליך וחודרים ללבך ללא אפשרות לשכוח אותם. על כל קיר פסוק אחד, ומול הכניסה התנוסס שלט גדול ועליו הפסוק "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'" (ישעיה ב'). הם היו חלק בלתי נפרד של "בית יעקב" ואי אפשר היה לתאר "בית יעקב" בפולניה בלי הפסוקים האלו.

הפסוקים האלו נקראו בפי כל המורות והתלמידות "פסוקי הגב' שרה שנירר" והם הביעו לנכון את השקפת עולמה ומפעל חייה הנלהב והמלהיב, סוד הצלחתה והשפעתה הנפלאה. הזוכר אותה מישהו במצב שלא הייתה בשמחה? הרי חיים יהודיים המה מלאי שמחה וחדוה, תפקידים יהודיים ומשימות יהודיות ממלאות את כל הלב בשמחה אמיתית, וקיום מצוות הבורא מלהיבות את כל ישותך לאין שעור ושיור!

אין בכוחן של דאגות אישיות ותהיינה מה שתהיינה, לגרוע משמחה זו מאומה ולהאפיל עליה, כי הידיעה שהנך שייכת לעם הנצחי - עם התורה, ממלאת את כולך אושר ועונג, ומכאן: "עבדו את ה' בשמחה!"

היא הייתה חדורת הכרה עמוקה כי ה' נצב עליה בכל עת. ובכל זמן ובכל מקום. - "שיויתי ה' לנגדי תמיד". סיגלה לעצמה את התודעה הזאת ולא הסיחה את דעתה ממנה ולאורה כלכלה את מעשיה. כי "כאשר ישים האדם אל לבו כי המלך הגדול והקדוש ברוך הוא עומד עליו ורואה במעשיו, מיד תגיע אליו היראה וההכנעה מפחד ה' יתברך", ולכן היו כל מעשיה ופעולותיה מוארים באור התורה והחסד, הדין והאמת, חפשית מנגיעות אנכיות, אונאת אחרים ואונאת עצמה, גאווה וגסות, כי הלא לפני המלך ה' היא עומדת, בוחן כליות ולב.

"למנות ימנו כן הודע", היתה תפלתה התמידית. הימים עוברים ללא חזור, היום קצר והמלאכה מרובה ובעל הבית דוחק! האם מלאתי את המוטל עלי, האם עלה בידי למלא את היום שחלף ועבר במעשים טובים, בצדקה וחסד? האם יצאתי ידי חובתי כלפי בוראי וברואיו? הפחד הזה מלא את כל חדרי לבה ולא סר ממנה והוא דירבן אותה וזירז ודחף אותה לפעילות בלתי רגילה.

אחרי ביקורים בבתי ספר שונים בערים ובעיירות, אחרי נסיעה של שני ימים ולילות נדודים קשים, היתה באה ישר מתחנת הרכבת - ואפילו אם זה היה בשעה מאוחרת בלילה - לסמינר, ומכנסת את התלמידות כדי ללמוד אתן פרק או משנה אחת במסכת אבות או קטע מהספר האהוב עליה ביותר "מסילת ישרים".

הייתה מתאמצת בכל כוחותיה להתגבר על העייפות הגדולה ומצליחה בזה, והכל כדי למלא את היום שעבר בתוספת של תורה ויהדות!

היא קראה את הקריאה הגדולה והגורלית לאשה היהודית, "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", היא האמינה בכל חום ליבה ונפשה כי פנייתו של הקב"ה בשעת מתן תורה לנשי ישראל עוד לפני שפנה אל הגברים: "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל" היתה לשעה ולדורות - תפקיד ויעוד עליון לאשה בישראל להיות "תחילה" וראשונה בחזית החינוך של בניה ובעלה, לחנכם ולהכשירם לקבלת התורה ולקיים את מצוותיה באהבה וברצון ובלב שלם.

היא היתה משוכנעת כי בידה ובכוחה של האם היהודיה לגדל דורות של יהודים שלמים המוכנים למסור את נפשם בעת הצורך על קדושת השם.

קריאתה הלוהטת והבלתי פוסקת, עד יומה האחרון, לא היה קול קורא במדבר ונענו לה עשרות ומאות בנות שהקדישו את חייהן לרעיון זה והגשימו אותו ברחבי ארץ פולין. קריאה גדולה זו חוללה מהפכה שלמה במערכות היהדות החרדית, שעמדה אין אונים נגד זרם ההתבוללות והריקנות שסחפו אתן רבבות של בנות ישראל והעמידו בסכנה את עתידו של בית ישראל, והשיבה לה את בנותיה ואת שלימותה ושלמותה הנפשית, בחינת: "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

סוד הצלחתה הגדולה והנפלאה היה בזה שהיא שמה את הדגש לא על ה"מדרש" אלא על המעשה: המדרש "לא מספיק הרעיון ואפילו הלימוד אם זה לא יתורגם לשפת המעשים, אם זה לא יעשה לעצם מעצמי ובלתי נפרד מישותי, אם אני מטיפה לתפקיד מסוים המוטל עלי ועל אחרים - עלי לשמש דוגמה להגשמתו וביצועו השלם ואין אני פטורה מכל דבר היכול לקדם את מילוי המשימה והמטרה שהצבתי לי".

היא הרגישה את עצמה אחראית לכל בית ספר שנשא את שם "בית יעקב" עליו, ולא הסתפקה בזה שהקימה אותו והושיבה בו מורה מתלמידותיה. היא עקבה מרחוק אחרי כל הנעשה בו, לא רק הלימודים וההספק של הלימודים, שראתה בהם רק אמצעי, המטרה היתה - החינוך. אם כתוצאה מהלימודים לא הגיעו התלמידות לקיום מצוות של בין אדם למקום ובין אדם לחברו - לא הושגה המטרה ולא "הצליח" בית הספר ואין טעם וזכות קיום לו. ומכאן דאגתה הגדולה לנעשה מחוץ לכותלי בית הספר, בבית, ברחוב, בימי שבת ומועד כשהילדה נמצאת מחוץ לתחום בית הספר והשפעתו הישירה. היא החשיבה את הביקורים בבתי ההורים של התלמידות, את השיחות אתן, את הביטוי החברתי שלהן, לא פחות מאשר שעות הלימודים בבית הספר.

השבתות וימי החגים והמועדים היו "ימי עבודה" ואולי הקשים ביותר למורות "בית יעקב", כי אחרת עלולה עבודת כל השבוע ללכת לאיבוד ח"ו (השגים לימודיים אינם נאבדים ביום אחד - השגי חינוך אפילו ברגע) ומשום כך לא היה קיים המושג של "לנסוע הביתה לשבת" אצל המורות - תלמידותיה. וכי אפשר לעזוב את הבנות בשבת? מי יתפלל אתן "קבלת שבת"? ומי יוביל אותן לבית הכנסת לתפילת הבוקר? ומי ינהל את השיחות וה"פעולות" והמשחקים וכו' וכו' "ושלוש סעודות" עם זמירות עד צאת הכוכבים ו"דברי תורה" בין זמר לזמר? ואם אין מי שימלא את התפקיד הזה ואין מי שיעשה את זה אז עלי מוטלת החובה ואני אעשה את זה (בניגוד למקובל: "אם אחרים לא עושים את זה, למה אני צריכה לעשות?"...) ימי שבת ומועד הם ימי חינוך ללא לימודים במובן הרגיל, אבל הם מדושני עונג והשפעה, התרוממות הנפש, חיים של תורה ויראת שמים ואיך אפשר לוותר עליהם? היא לימדה את המורות שעליהן לבצר את עמדותיהן בארגון הבנות שעברו את גיל בית הספר, וללא פקודות או הוראות ממי שהוא, הבינה לארגן ולחנך את הבנות המבוגרות בערבים ובשבתות, קראה לאספות אמהות וניסתה "לחנך" גם אותן, בהרצאות ובמפעלים וגם בזה היתה ההצלחה מרובה.

היא הקנתה לתלמידותיה הרגשה של אי הסתפקות בהישגים (רוחניים) ואפילו הנראים ביותר, את אי המנוחה ואת הפחד התמידי, שמא איני יוצאת ידי חובתי. את השאיפה להשתלמות, לעליה מתמדת ולשלימות, את הרצון והתביעה הנוקבת להיות כנות עם עצמן, שפיהן ולבן יהיו שווים ושמעשיהן יתאימו לדיבורן ולימודן, שהן

תהיינה דוגמא אישית לכל היוצא מפיהן, לדרך ארץ, מידות טובות, רוחב לב ווטרנות, רחמנות ודאגה לזולת ועל הכל ליראת שמים ואהבת תורה.

לדידה נקבעה אישיותה של המחנכת כמידת יכולתה להקטין ולצמצם את הפער שבין הלימוד בבית הספר לבין התגלמותו במעשים ובאורח החיים של המורה והתלמידה, בין ה"מדרש" לבין המעשה, בחוסר סתירה שביניהם. כל אלו שחונכו על ידיה ויצאו מבית מדרשה להורות ולחנך לא היו מעולם "שבעות רצון" מעבודתן ותמיד קינן בלבן הפחד, האם אני ממלאה את התפקיד שקבלתי עלי? האם אני באמת מוכשרת לעבודת זו וראויה לה? בכמה דרך ארץ והכנעה היתה עומדת תלמידה - מורה, של שרה שנירר, לפני חברותיה, בשעה שראתה אותן בעבודתן החינוכית ונכחה לדעת כי הן עושות את העבודה הזאת יותר טוב ממנה! ללא שום מעצורים ומלאכותיות היתה פונה אליהן לעזרה, לעצה והדרכה, כי הלא נאמר: "איזהו חכם? הלומד מכל אדם". לא היתה שום הרגשה של פגיעה בכבוד ללמוד ולקבל הדרכה ואפילו "הוראות" מחברות, ולו גם צעירות בשנים ובהוראה. לא אחת שמעה מפי מורה ש"לו עבדה במקומי אחרת ויותר מוכשרת כי אז היתה בלי ספק מצליחה הרבה יותר ממני ו"בית יעקב" היתה כובשת שטחים יותר רחבים והשפעה יותר גדולה, מאשר אני עשיתי זאת".

דברי חז"ל על קוי האופי של עם ישראל: "רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים" היו נר לרגליה ואור לנתיבותיה. הבושה היא המעצור הכי גדול בחיי האדם, המרסן והבולם את כל מאווייו לסטות מדרכי התורה והמצוות והיא נקנית על ידי יראת שמים, הדין והאמת ועל ידי פשפוש ומשמוש במעשים. היא למדה ושננה לתלמידותיה כי על המורה להתבייש בפני תלמידותיה הקטנות, התמימות והטהורות, לעשות איזה מעשה שהוא העומד בסתירה לדברים שהיא מלמדת אותן. איך לא תבוש לדבר וללמד על איסור הלבנת פנים ולא להיות בעצמה זהירה בזה? איך אפשר לדבר על יראת שמים, על חסד ורחמים על ווטרנות וכו' ולעשות מעשים המעידים על חוסר יראה וזהירות ועל אנוכיות ולהיות קפדנית על דברים של מה בכך? עם כל קנאותה הגדולה לעקרונות "בית יעקב" ודרכה המיוחדת היתה סלחנית מאין כמותה והבינה לרוחה ולנפשה של כל תלמידה, למוצאה ותנאי חייה. גומלת חסדים לא רק בחומר כי אם גם ברוח ונפש. גלגלה עם כל אחת ואחת וחינכה אותה במיוחד ובדרכים המתאימות לה, בנחת ואורך רוח. כמה היתה מתקשה להרחיק תלמידה ואפילו כשהיו נימוקים וסיבות רציניים לזה, רק אחרי נסיונות רבים ושונים, אחרי שיחות ארוכות ושידולים הסכימה בלב כבד ורוח נכאה, בצער ובכאב, כשאפסה כל תקווה לצעד מכריע בזה להרחיק נפש אחת מישראל מקורת גגה, מביתה בית יעקב.

היא הרגישה את עצמה במצבים אלה כדנה דיני נפשות וכאחראית לעתידה של המרוחקת ולבה היה נקרע לגזרים בשעת הוצאת פסק דין.

לא זכינו והיא נלקחה מאתנו בחצי ימיה ועם חורבנה של יהדות פולין נספו רובן של תלמידותיה מורות בית יעקב בערי ועיירות הקיבוץ היהודי היותר גדול באירופה המזרחית, הבה ננחיל לדורות החדשים של בנותיה הרוחניות את עיקרי משנתה ודרכה בחינוך לתורה ויראת שמים, לקומם ולרומם את בית ישראל.

"בית יעקב לכו ונלכה באור ה'!"

המאמר נכתב ע"י הרבנית צילה סורוצקין ע"ה, שהיתה מראשונות התלמידות של שרה שנירר בסמינר בית יעקב בקראקא.